

Röstånga gamla by och laga skiftet

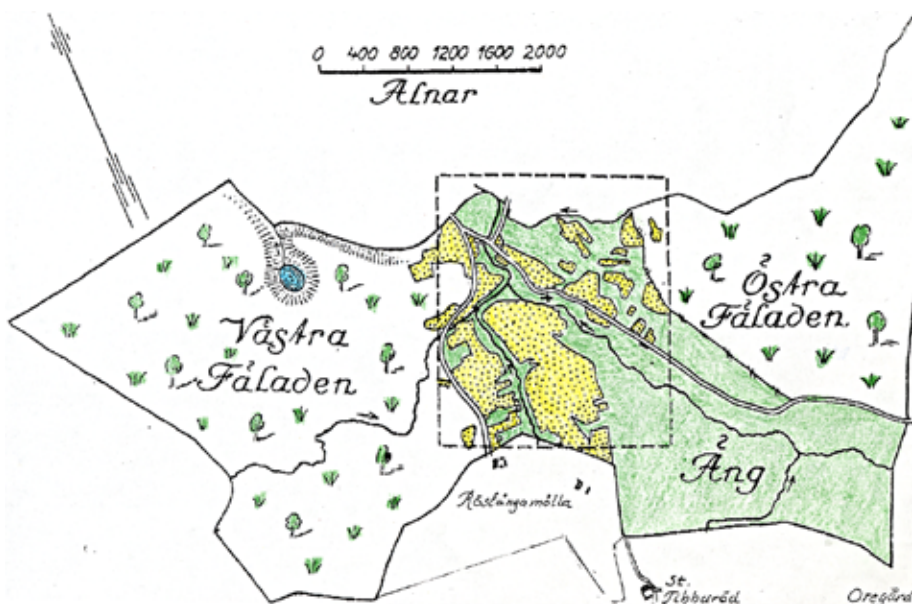
Utsnitt av karta från 1808.

Stig Pettersson skickade mig en karta. Det var en kopia av den färglagda akten över Röstånga by från 1808, ritad av lantmätaren H. C. Klerck. Mitt i alla saklighet var den även en fröjd för ögat! Vid tillfället ifråga gällde det att dela upp gatumarken. Ställena låg uppradade på båda sidor om Kyrkbäcken. I södra raden låg nr 1, 5, 9, 4 och 8. Uppe på backen norr om bäcken hittar man nr 2, 10, därefter kyrkan och sen nr 12 och 7. Litet längre upp låg nr 3, 13 och 11. I byn fanns vid den tiden tio självägande bönder. De satt med sina familjer, pigor och drängar på tio skattehemman, och ett skattegatuhus. Därtill kom brukarna av prästens gård, som hade nr 12 och kallades Annexhemmanet, samt av klockarens gård, nr 13, som hette Klockarefästan. Stället nr 2 låg där vi har Midgårdsskolan idag. Men därtill fanns även ett nr 2 b. Det var Röstånga Gästgivaregård. Redan i slutet av 1600-talet hade denna hemmansdel flyttat ut till väster om det som var stora landsvägen, nu länsväg 108. Där ute låg även Ryttaletorp, som var bostad för den indelte soldaten. I byn fanns också tre möllor, två smedjor, två brygghus och en brytestuga. På den breda bygatan stod ett antal mindre gatehus och backstugor. I dessa bodde främst hantverkare, som t ex timmermän, snickare, smeder, skraddare, skomakare och vagnmakare. Bödkare kallades de som gjorde baljor

och byttor i trä. Man spann och vävde lin i långa räckor, som sedan salufördes på torget i sta'n. Man producerade och livnärde sig i stort sett på de kringliggande markernas material, odlingsytor och andra nyttigheter.

År 1827 kom så den kungliga förordningen om Laga skifte. Redan 1832 upprättades därför nästa karta, som omfattade all mark till byn. Mellan fäladernas ytterkanter i väster till öster var det ca 8 300 alnar, dvs. nära en halv mil. Lilla Bäljane å kom som nu från Tibbarödshållet och gjorde via Kalvahagen en högersväng in kring byns västända. Där får den först ett tillflöde genom Blinkarpsbäcken. Efter några möllefall mynnar strax efter Nedangården även Kyrkbäcken ut i denna huvudfåra, som sen ringlar vidare in i den trolska sprickdalen från geologisk forntid. Här bildades redan på 1830-talet en vattenspegel framför Rasmus Rasmussens mölledämme på nr 3. I byns nordöstra ända mynnade även Humlebäck i ån.

Genom vattendragen var byns åkrar och ängar sedan gammalt samlade i tre vångar, enligt Landeboken *Vestre wong, vestre syndre wong* och *Ostre wong*. Kring Bäljaneå fanns merparten av åkermarken. Från bygatan räknat sträckte den sig ca 950 m mot SO, till Röstångamölla. Sen fortsatte ängsmarkerna i den gamla kringgårdade vången ända ner till sockengränsen mot Billinge, vilket var 2,3 km från gamla bygatan

brukades av byns bönder gemensamt, främst för betesdrift. Men här fanns även andra nyttigheter, som tex ris till lövfoder, bakning och täppe, vild körs, björn- och slånbar inte att förglömma. Av enegrenar flätades de starkaste pärekorgarna. Basten från lindgrenar snoddes till starka rep, hasseln gav nötter och långa käppar till taktäckningen. Byamännen sa' att ekarna var deras enda rikedom. Här hämtades byggnadstimmer till hus med blåväggar och man tog även armtjocka

Röstånga by. Översikt av kartan från Laga skiftet 1832: e S.Godlund 1947, sid 70.

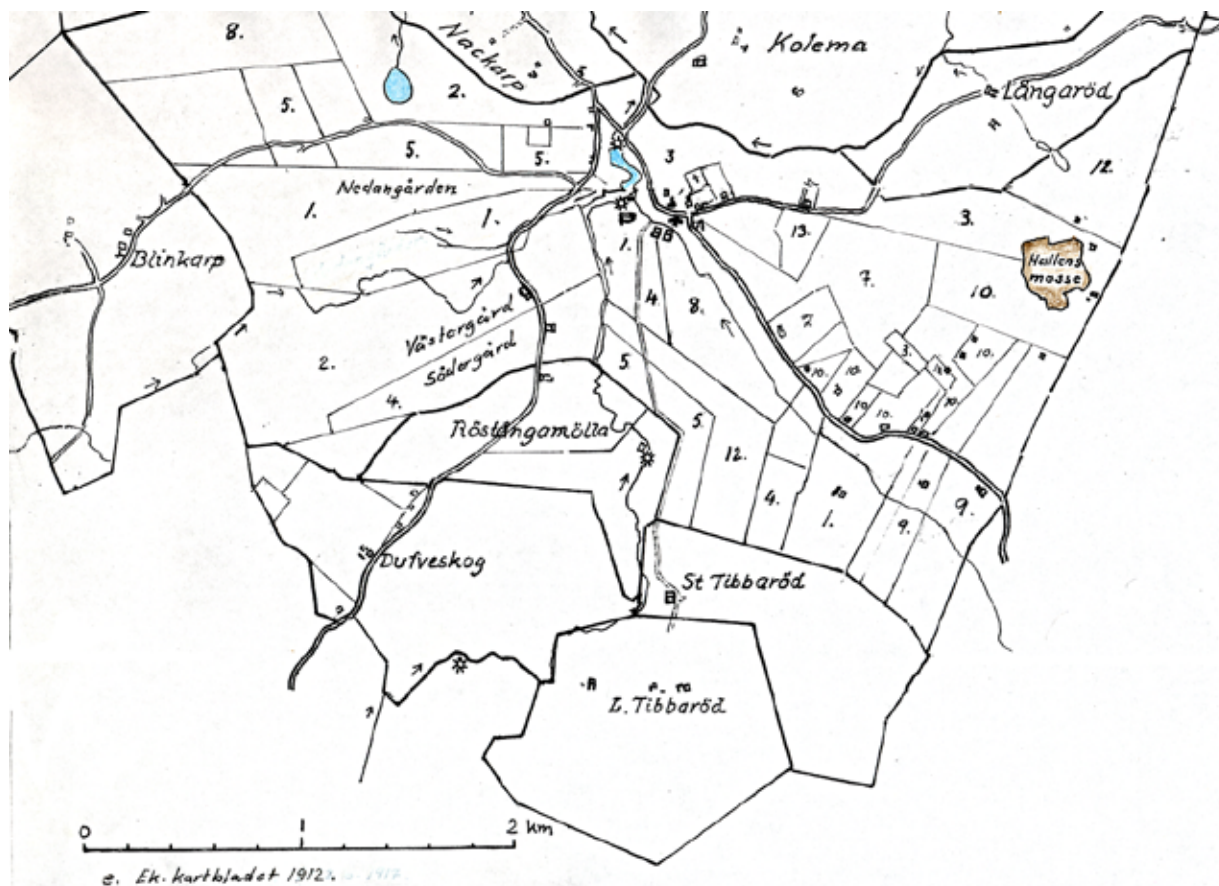
räknat. Även NO om Billingevägen låg i ången ett antal mindre åkerstycken, s.k. lyckor, som tagits in från fälådsmarken.

Från byn fördes boskapen via fädrifterna till bete på de båda fälådena utan att riskera den spirande grödan på åkrarna. Västra fälåden omfattade bland annat Odensjön, med rätten till fisket där. Gränsen mot Kristianstads län gick mitt i Nackarpsdalen. I Östra fälåden gick gränsen mot Kolema i Humlebäcken. Fälådena

grenar, som fick ligga tills att barken lossnade och skalades av, för beredning av skinn i garveriet. Lera hämtades till klining av en del enklare husväggar, men även till bränning i Tegelugnslyckan uppe på Hallaliden. Hushållningen som helhet har ansetts typisk för ett gränsområde mellan den skånska skogsbygden i norr och slättbygden i sydväst.

Laga skiftet

Ett markstycke med gemensam bördighet kallades ett "fall". Det gamla tegskiftet innebar

Schematisk översikt av byns mark efter skiftet 1832.

att varje hemman skulle ha en remsa, parcell, i varje sådant fall. Varje brukare hade därigenom hos oss ett tjugotal småstycken att hålla reda på. Denna ägosplittring utgjorde ett hinder för jordbrukets effektivisering. Så kom då den kungliga förordningen om laga skifte 1827. Varje gård i riket skulle nu i görligaste mån ha sina ägor samlade kring de egna husen. Högst tre skiften per enhet var tillåtet. Det räckte att en brukare i byn anhöll om Laga skifte för att det måste genomföras. I Röstånga var det gästgivare Johannes Jonasson på nr 2 b och åbon Ola Svensson på nr 1 som ansökte. En lantmätare utnämndes av landshövdingen och den 3 november 1831 var ett förslag färdigt. Man tog först ut mark för samfällt bruk till skole- och fattighus, ler- och grustag, brytestugor, vägar och begravningsplats. För de enskilda hemmanen blev därefter resultatet i stora drag följande, där skatteförmågan sedan gammalt mättes i mantal (mtl):

Nr 1: No 1 ½ mtl, Rasmus Larsson, bor kvar och får del av åker söder från gården och i väster från byn till Blinkarps rågång; No 2 1/8 mtl, gästgivaren Johannes Jonasson, blir även kvarboende, No 2 3/8 mtl, Christian Jacobsson utflyttar och erhåller alla sina in- och utägor uti ett skifte i väster och söder om No 1:s åker och utmarksskifte, och så tillkom Västergård;

No 3 1/4 mtl, Pål Jönsson bor kvar; No 4 1/8 och 5 1/16 mtl, Per Jacobsson, utflyttar och får sin ägor intill Röstångamöllas rågång; No 5 1/8 mtl, Ola Hansson utflyttar; No 7 1/4 och No 10 1/16 mtl, Nils Persson, bor kvar på sin gamla gårdstomt till No 7; No 8 1/4 mtl, Anders Nilsson, bor kvar; No 9 3/16 mtl, Per Olsson, utflyttar och får sina ägor uti ett skifte på båda sidor om Billingevägen och intill Billinge och Tibbaröds rågångar; No 10 1/16 Carl Pamp, utflyttar; No 11, gatehus, blir kvarboende; No 12 1/4 mtl, Annexhemman, utflyttar; No 13, Klockarebol, blir kvar på gamla tomten. Det arealmässiga resultatet har jag sökt återge i bifogade karts-kiss, med Ekonomiska kartbladet 1912 som underlag.

Genom Laga skiftet fick vi en mera spridd jordbruksbebyggelse och därigenom en upplösning av den nära arbetsgemenskapen i de gamla byalagen. Samtidigt kom en ökning av antalet torp. Byns totala åkerareal skulle framme vid 1917 vara tredubblad. Än lever dock "Röstånga vång" kvar, som ett namn på ett vackert område nederst vid Billingevägen. Och byalagets fortsatta rätt till fisket i Odensjön torde väl ingen med stöd av gällande lag kunna bestrida.

Georg Welin